HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מניין לשנוי בגדים מן התורה שנא' [1]ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים (א)ותנא דבי רבי ישמעאל לימדך תורה דרך ארץ בגדים שבישל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו (ב)אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [א]גנאי הוא לת"ח שיצא במנעלים המטולאים לשוק והא רבי אחא בר חנינא נפיק אמר רבי אחא בריה דרב נחמן בטלאי על גב טלאי (א) ואמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן [ב]כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה שנאמר [2]כל משנאי אהבו מות (ג)אל תקרי משנאי אלא משניאי רבינא אמר רבד איתמר ולא פליגי הא בגלימא הא בלבושא ואמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן מאי דכתיב [3]כאשר הלך עבדי ישעיהו (ד)ערום ויחף ערום בבגדים בלואים ויחף במנעלים המטולאים (ה)תנן התם רבב על המרדע חוצץ רשב"ג אומר עד כאיסר האיטלקי ועל הבגדים מצד אחד אינו חוצץ משני צדדין חוצץ רבי יהודה אומר משום רבי ישמעאל אף מצד אחד חוצץ בעא מיניה רבי שמעון בן לקיש מר' חנינא מרדעת מצד אחד או משני צדדין אמר ליה זו לא שמעתי כיוצא בה שמעתי דתנן(ו) רבי יוסי אומר [ג]של בנאין מצד אחד ושל בור משני צדדין [ד]ולא תהא מרדעת חשובה מבגדו של עם הארץ מאי בנאין אמר רבי יוחנן אלו תלמידי חכמים שעוסקין בבנינו של עולם כל ימיהן ואמר רבי יוחנן [ה]איזהו תלמיד חכם שמחזירין לו אבידה בטביעות העין זה המקפיד על חלוקו להופכו ואמר רבי יוחנן (ז)[ו]איזהו ת"ח שממנין אותו פרנס על הציבור (ח)זה ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומר ואפי' במסכת כלה (ט)ואמר רבי יוחנן איזהו ת"ח שבני עירו מצווין לעשות לו מלאכתו זה שמניח חפצו ועוסק בחפצי שמים והנ"מ למיטרח בריפתיה ואמר רבי יוחנן איזהו תלמיד חכם כל ששואלין אותו הלכה בכל מקום ואומרה למאי נפקא מינה למנוייה פרנס על הציבור אי בחדא מסכתא באתריה אי בכוליה תנויה בריש מתיבתא ר' שמעון ב"ל אמר (י)אלו כלים האוליירין הבאין ממדינת הים למימרא דחיורי נינהו והאמר להו רבי ינאי לבניו בני [ז]אל תקברוני לא בכלים לבנים ולא בכלים שחורים לבנים שמא לא אזכה ואהיה כחתן בין אבלים שחורים שמא אזכה ואהיה כאבל בין חתנים אלא בכלים האוליירין הבאין ממדינת הים אלמא סומקי נינהו לא קשיא הא בגלימי הא בלבושי: ר' ישמעאל אומר מקפלין כו': ת"ר [4]עולת שבת בשבתו(כ) לימד על חלבי שבת שקריבין ביום הכיפורים יכול אף של יוה"כ בשבת ת"ל בשבתו דברי רבי ישמעאל ר' עקיבא אומר [ח]עולת שבת בשבתו לימד על (ל)חלבי שבת שקרבים ביו"ט יכול אף ביוה"כ ת"ל בשבתו כשתמצא לומר לדברי רבי ישמעאל נדרים ונדבות קריבין ביו"ט וכי איצטריך קרא ליוה"כ לדברי ר"ע (מ)[ט]נדרים ונדבות אין קרבין ביו"ט וכי איצטריך קרא למישרא בי"ט אמר ר' זירא

כי

מניין לשינוי בגדים. שהוא דרך כבוד לפני המקום: **ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן.** הזקיקו הכתוב ללבוש בגדים פחותים בשעת הוצאת הדשן שאינה עבודה חשובה כדי שלא ימאסו בגדיו החשובים שעובד בהן עבודת אכילה ושתיה כגון קיטור וניסוך: **ותנא דבי ר' ישמעאל.** בדרשא דהאי קרא: **בגדים שבישל בהם קדירה לרבו.** דומיא דהוצאת הדשן: **אל ימזוג בהם כוס לרבו.** לפיכך הוזקק ללבוש בגדים פחותים: **רבב.** שומן וחלב: **חייב מיתה.** שצריך להיות חשוב והגון לכבוד תורתו: **משניאי.** שממאסין עצמן בעיני הבריות והבריות אומרים אוי להם ללומדי התורה שהם מאוסים ומגונים נמצא זה משניא את התורה: **רבד איתמר.** שכבת זרע(נ) לשון מרבדים רבדתי ערשי (משלי ז) ריפדתיו וקישטתיו בבשמים מינים המכניסים תאוה ותזקק לי: **בגלימא.** שהוא עליון אפי' רבב: **בלבושא.** שהוא תחתון רבד אין רבב לא: **על המרדעת.** של חמור: **חוצץ.** כל דבר חוצץ לענין טבילה (ב) דקפיד עליה וכל חציצה שמקפיד עליו חוצצת: **תנן התם.** במסכת מקוואות ונקט לה (ג) משום דבעי למימר של בנאים כו' לומר שדרך תלמיד חכם מקפיד על לבושיו: **משני לדדין.** שהיה בו הרבה עד שנבלע בבגד ונראה לצד שני: **מרדעת מצד אחד או מב' לדדין.** לר' ישמעאל דאמר בבגד מצד אחד מרדעת מאי אמר בה: **ר' יוסי אומר של בנאים.** פליג אדר' יהודה ואמר לר' ישמעאל בגד של בנאים דהיינו תלמידי חכמים שמקפידין על לבושיהן מצד אחד ושל בור מב' לדדין: **שמחזירים לו אבדה בטביעות עין.** כיון שאמר אני מכירה אע"פ שאינו נותן בה סימן כדאמר באלו מציאות (ב"מ כג:): **המקפיד על חלוקו להופכו.** לובשו כשהוא הפוך מקפיד עליו והופכו שמקפיד עליו שלא יראו התפירות המגונות ואימרי החלוק: **בכל מקום.** בכל הש"ס ואפי' במסכת כלה דלא רגילי בה אינשי וזה נתן לבו וגרסה. מסכת כלה ברייתא היא כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה: **ת"ח שבני עירו מצווין לעשות מלאכתו.** כדאמר בפרק ז' דיומא (דף עב:) כתוב א' אומר ועשית לך ארון עץ(ס) וכתוב אחד אומר ועשו ארון עצי שטים וגו'(ע): **למיטרח בריפתיה.** דבר שאינו יכול לטרוח בו וחייו תלויין בו: אם יודע להשיב במסכת שהוא עוסק בה ממנים אותו פרנס באתריה: **ואם בכולי תנויה.** דקאי בהא מסכת ומהדר במסכת אחריתי: **אלו כלים האוליירין.** הא דתנן בנאין מצד אחד היינו כלים של אוליירין בלנים שיש להם אלונטיאות חשובות להתעטף בהם בני אדם חשובים בצאתם מן המרחץ ומקפידים על טינוף מעט. ובנאים לשון בי בני (לעיל דף לג:): **למימרא דחיורי נינהו.** מדמקפידין על רבב שעליהם דאילו סומקי לא מיגנו בטינוף פורתא: **שמא לא אזכה.** ואשב בין אותן שנדונין בגיהנם שדומין (פ) לשולי קדירה: **גלימי.** סומקי: **חלבי שבת.** כגון אברי תמיד של בין הערבים קריבים במוצאי שבת והוא יום הכפורים: **עולת שבת בשבתו.** משמע למידרש בלא וי"ו ומשמע דעולת שבת קריבה בשבת אחרת לימד על חלבי שבת כו': **יכול אף של יוה"כ בשבת ת"ל בשבתו.** וי"ו מיעוטא הוא בשבתו ולא בשבת אחרת: **שקריבים בי"ט.** שחל להיות במוצאי שבת: **נדרים ונדבות.** פלוגתא היא במסכת ביצה (דף יט.) ור' ישמעאל סבירא ליה כמאן דאמר קריבין הלכך כיון דנדרים ונדבות שיכול להמתין ולשחטן בחול ולהקריבן נשחטים ונקרבין ביום טוב קל וחומר בחלבי שבת שנשחטו כדרכן בזמנן וניתותרו הלכך לא איצטריך קרא עולת שבת בשבתו אלא ליום הכפורים:

כי

ואפילו במסכת כלה. פי' בקונט' דלא רגילי בה אינשי והוא נתן בלבו לגורסה ובקדושין פי' לגריעותא בפרק האיש מקדש (דף מט:) גבי ע"מ שאני תלמיד (ד) אין אומרים כשמעון בן עזאי וכשמעון בן זומא אלא כל ששואלין אותו דבר הלכה ואפי' במסכת כלה ופי' בקונטרס אפי' במס' כלה שהיא קלה ונראה דהכא משמע (ואומר) דנקט ליה משום חשיבות שיודע[א] אפי' במסכת כלה דלא רגילי בה אינשי ראוי למנותו פרנס אבל התם[ב] קתני דבר אחד מתלמודו משמע אפי' לא למד אלא מסכת כלה[ג] ואמר הימנה דבר אחד הרי זה חכם ומיהו בפירוש רש"י דקידושין וכן בפי' רבינו חננאל אין כתוב בהן דבר אחד מתלמודו ורבינו יצחק מפרש דהאי מסכת כלה היינו דרשות הסדורות מהלכות החג[ד] כדאמרינן בלא יחפור (ב"ב כב.) רב נחמן בר יצחק ריש כלה הוה וקאמר איזהו ת"ח שראוי למנותו על הציבור באתריה כדאמר בסמוך במסכתי' באתריה כגון שיודע להשיב בכל מקום שישאלוהו באותה מסכת אפי' במס' כלה שרגילין בה ראוי למנותו בעירו[ה] אבל בציר מהכי אין ראוי למנותו והא דהוצרך לחזור ולהשמיענו בסמוך אי במסכתיה באתריה אע"ג דכבר השמיענו כאן לפי שרוצה לחלק בין מסכת לכוליה הש"ס ° והשתא הוי הלכה כי ההוא דקידושין (דף מט:): **הא** בלבושא הא בגלימא. הא דר' ינאי בגלימא כדמשמע בפ' כל היד (נדה דף כ.) גבי שחור כחרת ור' יוחנן אמר אלו כלים האוליירין הבאין ממדינת הים למימרא דאוכמי נינהו והאמר ר' ינאי כו' לא קשיא הא בגלימא הא בפתורי דר' ינאי בגלימא דהיא סומקי דשחורים לא הוו כדמסיק הכא אבל פתורי הוו אוכמי ולבושא חיורי: (ו) **חלבי** שבת קריבין ביוה"כ. אומר ר"י דכל היכא דקתני תרי שבי דהוו בהדי הדדי אתיא כאחרים דאמרי אין בין עצרת לעצרת אלא ד' ימים בלבד והכי מפרש הש"ס בפ' בתרא דסוכה (דף נד:):

ליתקע

מסורת הש"ס

א) לקמן קיט. [יומא כג:], ב) ברכות מג: ע"ש, ג) [עירובין נט. מגילה כח.], ד) [עי' יומא עז.], ה) מקוואות פ"ט משנה ה' ו', ו) מקוואות פ"ט מ"ו, ז) תענית י:, ח) קידושין מט:, ט) יומא עב:, י) נדה כ., כ) [ג"ל בשבת וכ"ה בסמוך לקמן במילתיה דרבי עקיבא ותוי"ט העתיק ת"ר עולת שבת לימד וכו'], ל) [פסחים לה. ביצה יט. כ: סנהדרין לו.], מ) [עי' תוס' לעיל כד: ופסחים נט: ד"ה ולא], נ) [בר"ף פי' דם יבש וכתב הר"ן שהוא מלשון ריבדא דכוסילתא מ"ק כח. ועי' בערוך ערך רבב], ס) [דברים י], ע) [שמות כה], פ) [ר"ה יז.], צ) [שייך לעיל במשנה קיג.],

עין משפט נר מצוה

כה א ב מיי' פ"ה מהל' דעות הלכה ט ופ"ה מהלכות יסודי התורה הלכה יא:
כו ג מיי' פ"ג מהלכות מקוואות הלכה ד סמג עשין רמח:
כז ד מיי' שם הלכה ג:
כח ה טוש"ע חו"מ סי' רסב סעיף כא:
כט ו טוש"ע או"ח סימן קלו בהג"ה:
ל ז טוש"ע יו"ד סימן שנב סעיף א ב:
לא ח מיי' פ"א מהל' תמידין ומוספין הלכה ז סמג עשין קפ:
לב ט מיי' פ"א מהלכות חגיגה הלכה ח י:

◆

תורה אור השלם

1 וּפָשַׁט אֶת בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת הַדֶּשֶׁן אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל מָקוֹם טָהוֹר:
ויקרא ו ד

2 וְחֹטְאִי חֹמֵס נַפְשׁוֹ כָּל מְשַׂנְאַי אָהֲבוּ מָוֶת:
משלי ח לו

3 וַיֹּאמֶר יְיָ כַּאֲשֶׁר הָלַךְ עַבְדִּי יְשַׁעְיָהוּ עָרוֹם וְיָחֵף שָׁלֹשׁ שָׁנִים אוֹת וּמוֹפֵת עַל מִצְרַיִם וְעַל כּוּשׁ:
ישעיהו כ ג

4 עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ:
במדבר כח י

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' בטלאי על גבי טלאי וה"מ בפנתא אבל בגילדא לית לן בה ואמר ר' חייא: (ב) רש"י ד"ה חוצץ וכו' לענין טבילה היכא דקפיד: (ג) ד"ה תנן התם וכו' ונקט לה הכא משום: (ד) תוס' ד"ה ואפילו וכו' שאני תלמיד חכם אין:

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואפילו כו' והשתא הוי הלכה כי ההוא דקידושין. ועי' תשב"ץ ח"א סימן לג:

◆

מוסף רש"י

אל ימזוג בהן כוס לרבו. לפי שנתעשו ונתלכלכו בבישול קדירה, אף כאן לענין הוצאת הדשן אין כבוד המלך לשרת בהן שירות אחר (יומא כג:). **חייב מיתה.** בידי שמים (ערובין צט.). **כל משנאי.** תורה אמרה להאי קרא בפרשת ה' קנני (שם). **ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום.** באחד מן המקומות, **ואפילו במסכת כלה.** שאין עומק בה, וברייתא היא וכך היא שנויה כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה (קדושין מט:). **האוליירין.** בלנים מחממי מרחצאות, ל"א שם מקום (נדה כ.).

◆

מוסף תוספות

א. בכל מקום. תוס' הרא"ש. ב. פירש לפי הענין דלא בעינן שיהא חשוב כולי האי וכו' הלכך. תוס' הרא"ש. ג. שהיא קלה. תוס' הרא"ש. ד. שהיו דורשים בהם לפני המועדות. תוס' הרא"ש. ה. [ד]אם הוא רגיל בה יותר מכל בני העיר ראוי למנותו פרנס על הציבור. תוס' הרא"ש.

◆

רב נסים גאון

גנאי הוא לתלמידי חכמים שיצאו במנעלים המטולאים. במס' ברכות בפרק כיצד מברכין על הפירות [דף מג] תנו רבנן ששה דברים גנאי לתלמידי חכמים, אל יצא כשהוא מבושם לשוק, ואל יצא יחידי בלילה, ואל יצא במנעלים המטולאים בשוק [וכו']. **תנן התם על המרדעת חוצץ.** עיקר זאת המשנה בפרק ט' ממס' מקואות אלו חוצצין בכלים הזפת והמור כו'. ועל המרדעת חוצץ, רבן שמעון בן גמליאל אומר עד כאיסר האיטלקי. **כדאמר אביי לשאר עמא דבירושלים.** ומשכחת דברי אביי במס' יומא בפרק אמר להן הממונה [דף לז] דתנן הילני אמו עשתה נברשת של זהב על פתח ההיכל. תאנא בשעה שחמה זורחת ניצוצות יוצאות ממנה ויודעין שהגיע זמן קרית שמע. מיתיבי הקורא קרית שמע כו'. אמר אביי לשאר עמא דבירושלים.

סליק פרק אלו קשרים

◆

רבינו חננאל

פי' רבב, כגון קירא והילקוסתא הנודע בבבל אל חלכך ונפטא וזפת וכיוצא בהם. ת"ח שנמצא רבב על בגדו חשוב ממשניאי התורה שאין בני אדם דביקין בו שלא יתלכלך מלבושם ממנו. **רבד** מלשון מרבדים רבדתי ערשי [וגו'], פי' דם יבש כדגרסינן בנדה פרק תינוקת ריבדא דכוסילתא, אמר רמי בר אבא האי ריבדא דכוסילתא עד ג' יומין לא חייץ מכאן ואילך חייץ. כל תלמיד [חכמים] שנמצא דם על בגדו מכוער הוא שמא יראה ככתם. וזה הדבר אם הוא בטלית שמתכסה בה העליונה הרי זה מכוער, אבל אם הוא [בטלית] שמציע תחתיו, [אומרים] דם מאכולת היא, אפשר דלא הוה ליה טלית אחרת וגנא בה. כדתניא התם הרגה מאכולת תולה, לא הרגה אינה תולה, דברי ר' שמעון בן גמליאל, וחכ"א בין הרגה בין לא הרגה תולה. ארשב"ג לדבריי אין (סוף) [קץ] לדבריי אין סוף, לדברי ר"ק, שאין קץ, שאין אשה טהורה לבעלה, שאין מיטה אלא שיש עליה כמה טיפי דמים, לדבריהם אין סוף וכו'. **תנן התם** במקוואות פרק ט' אילו חוצצין בכלים הזפת והמור כו' עד על המרדעת חוצץ כו'. רבב זהו ממיני זפת. **הא** דתני' בסיפא דהא מתניתין ר' יוסי אומר של בנאין מצד אחד חוצץ כו', פי' ר' יוחנן בנאין אילו ת"ח שעוסקין בבניינו של עולם, וקפדי על רבב שעל בגדיהן לכבסו ולהוציאו כדי שלא יהו מן המשניאין, לפיכך אפילו בצד אחד נראה חוצץ, ולא עלתה לו טבילה. אבל בגדי הבורים אם עבר מצד לצד חוצץ ואם לאו אינו חוצץ, וכן הלכה. **וא"ר** יוחנן איזהו ת"ח שמחזירין לו אבידה בטביעות עין, זה המקפיד על חלוקו להופכו. וכן אמר איזהו ת"ח שממנין אותו פרנס על הצבור, זה ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומרה. ואיזהו שבני עירו מצווין לעשות מלאכתו, מי שמניח חפציו ומתעסק בחפצי שמים. **ר"ל** אמר בנאין אילו אוליירין הבאים ממדינת הים. ואקשינן למימר

רבינו חננאל (המשך)

דכלי אוליירין חיורי נינהו שהזפת מצד אחד נודע בהן, והאמר ר' ינאי לבניה אל תקברוני בלבנים ולא בשחורים אלא באוליירין. אלמא סומקי נינהו. **ושנינן** המלבושים לבנים הן כגון מני כסותא, והגלימא כגון מאני דמתעטפי בהו סומקי הוו. **ר'** (שמעון) **[ישמעאל]** סבר חלבין שנתותרו ביוה"כ [אין] קריבין בשבת אבל שנתותרו מן השבת (אין) קריבין ביוה"כ, ור' עקיבא סבר לא של שבת קריבין ביוה"כ ולא של יוה"כ בשבת. וגרסינן ביומא בפרק [טרף בקלפי] א"ר אלעזר משום בר קפרא, אומר היה ר"מ איברי עולת חול שניתותרו עושה להן מערכה וסודרן אפילו בשבת. ואמרינן למאי איצטריך אפילו בשבת, הא תנינא והיום חמש. א"ר אחא בר יעקב איצטריך, ס"ד אמינא הני מילי היכא דחל יוה"כ למיהוי אחר השבת, דחלבי שבת קריבין ביוה"כ, אבל באמצע שבת אימא לא קמ"ל. אמר רבא מאן [האי דלא] חש לקמחיה, הא בכל יום תנן. א)השתא הוא בפלוגתא דרבי ישמעאל ור"ע וכו'.

אמר ר' זירא

א) לכאורה תמוה דהא ר"י ור"ע לא פליגי רק בחלבי שבת אי קריבין ביוה"כ אבל בחלבי חול לית מאן דפליג ועי' תוס' שם ד"ה אבל ובמל"מ בפ"ד מהל' מעשה הקרבנות הלכה ג' ודו"ק.